

O relativistické filozofii

Relativistická filozofie představuje nový filozoficko-teologický systém, jehož stěžejním obsahem je principiální teorie bytí, která prostřednictvím důsledné analýzy jevů uvědomovaného světa (hmota, čas, prostor, emoce) umožňuje odvodit s využitím analogie života a snu (paradigma podstaty světa) a principů odrazu možností a vkladu emocí subjektu nejprve vzájemnou vazbu těchto jevů (neexistenci jevů jako jednotlivostí) a poté jejich podřízený vztah vůči poznávajícímu a prožívajícímu subjektu (neexistenci jevů jako takových). Prostřednictvím této filozofie je prezentována implementace kompatibility fyziky a metafyziky při zkoumání gnozeologických otázek (podstata světa a možnost jeho poznání), jakož i otázek ontologických (vztah světa vůči absolutnu s následným vyvozením smyslu bytí v tomto světě).

Rozborem stávajících teorií, ať už fyzikální či jiné povahy, nelze nedospět k závěru, že tyto teorie jsou pouhým odrazem naší logiky založené na axiomech a na metodách, které z těchto axiomů přímo vyplývají. Zatímco konstruktivní teorie využívají zejména syntézu (metodu indukce), principiální teorie ve svém pojetí preferují analýzu, tj. deduktivní metodu logiky, kterou aplikují na pokud možno originálně volené principy. Principiální teorie sice nemohou vystoupit z rámce svého axiomatického základu, mohou jej však implicitním způsobem zpochybnit a nově stanovit tak, abychom dokázali explicitně vysvětlovat nové, dříve nevysvětlitelné jevy. Takto například teorie relativity, jež vycházela z axiomu nezávislosti hmoty, času a prostoru, umožnila v důsledku přijetí konkrétního principu (konstantní rychlost šíření světla) dospět k poznání jedno-

ty uvedených atributů reality, tj. dosáhla poznání nepravdivosti vstupního axiomu označením výchozích konstant za proměnné.

Relativistická filozofie předměty svého zkoumání odkrývá prostřednictvím dvojice vzájemně se prolínajících úhlů pohledu, jež jsou označovány jako speciální princip relativity, který lze považovat za gnozeologickou část této filozofie, a obecný princip relativity, jenž je pak její ontologickou částí. Zatímco speciální princip relativity statickým způsobem odhaluje podstatu individuálně poznávané a prožívané skutečnosti, obecný princip relativity pak tyto výsledky poznání aplikuje v časové dimenzi tak, jak je podstata času zjištěna speciálním principem relativity.

Speciální princip relativity se akceptací existence výlučně jediného já blíží svou povahou k absolutnímu idealismu. Obecný princip relativity oproti tomu umožňuje nahlížet na skutečnost jako na jedinou (speciální) realitu a přitom současně též jako na výsledek vzájemného prolínání různých speciálních realit, kdy míra tohoto prolínání není omezena, tj. je v rozpětí od nuly po nekonečno.

Základní dvojice úhlů pohledu relativistické filozofie (obecný a speciální princip relativity) tak přináší tento pohled na realitu: Absolutno svým hnutím doznalo změny obdobné přeměně bdění ve snění, kterou učinilo sebe objektem a subjektem zároveň, tj. došlo k jeho sebeuvědomění ve formě vědomí já vůči fiktivnímu kontrastu ve formě non já. Tato sebereflexe probíhá v subjektivních hmotně-časoprostorových dimenzích, jež samotnému absolutnu nenáleží, a proto jsou zavádějící úvahy o dočasné (tj. v časové dimenzi) neexistenci absolutna po dobu jeho přeměny. Takto vzniká mimo jiné též spojovací článek pro sloučení východního a západního stylu myšlení – bůh monoteistických západních náboženství tehdy splývá s vý-

chodním brahma představujícím završení úsilí já o návrat k němu. Třebaže je absolutno pokračováním vztahu já a non já po přeměně zpět do původní podoby, pokládání otázek existence či neexistence absolutna (boha) ve vztahu k jakémukoli časovému období je nedůvodné, a to právě s ohledem na subjektivitu toku času, jenž je spojen pouze s vlastním já.

Přeměnou absolutna vzniknuvší já zpočátku usiluje o sebezáchovu v non já, později v důsledku úvah o podstatě a smyslu lidského bytí toto úsilí nahrazuje jinými pohnutkami, jež jsou odrazem snahy o návrat zpět do původního stavu. Vzájemný rozpor této dvojice snah, jež lze označit za pud sebezáchovy a pud návratu, je zdrojem veškerého, třebaže pouze subjektivního dění. S tímto děním je pevně svázáno poznávání jednotlivostí a prožívání strasti. S rostoucí převahou pudu návratu k absolutnu nad pudem sebezáchovy toto dění směřuje k hledání uspořádanosti (minimalizace entropie) poznávání a prožívání. Přitom poznávání a prožívání nejsou strnulými protiklady, jsou různými ekvivalentními projevy téhož (přeměny absolutna); obdobně jsou pozitivní či negativní emoce v prožívání a pravdivé či nepravdivé závěry v poznávání jen různou mírou výskytu téhož (strasti či dogmatismu).

Vzhledem ke komplementaritě vztahu poznávání a prožívání jakožto základních projevů bytí, dále pak s ohledem na exaktně dokázanou subjektivitu existence hmoty a její vazbu vůči energii, času, prostoru a konečně též díky filozofickému poznání odvozenosti vnějšího světa od uvedených základních projevů bytí nelze nedospět k odhalení závislosti všech atributů veškerého dění na vlastním já. Pokud by tedy matematik z různých poznatků o racionálním poznávání a emocionálním prožívání hmoty, energie, času a prostoru sestavil čtvercovou matici, vždy by shledal,

že se jedná o matici singulární, neboť její determinant je roven nule. Příčina singularity tkví právě ve vzájemné závislosti uvedených atributů bytí.

Důvodem jsoucnosti (*ratio essendi*) je tedy přeměna absolutna, v jejímž důsledku došlo k sebeuvědomění subjektu vůči jím utvářenému objektu, a to s cílem návratu zpět k absolutnu za pomoci působení pudu návratu, jenž má svůj původ v pudu sebezáchovy. Jejich působení je důvodem poznání (*ratio cognoscendi*) cesty zpět k absolutnu, přičemž dosažení původní jednoty je završením celého cyklu (pulz jako základní princip dění).

Skutečnost je v tomto smyslu konstituována vědomím já, které si to zprvu neuvědomuje; považuje realitu za cosi na sobě nezávislého, ba dokonce za něco vůči sobě nepřátelského (působení pudu sebezáchovy). Teprve když vědomí já dosáhne poznání faktu, že skutečnost je jeho vlastním výtvořem, tehdy se může vzdát šmátrání kamsi za její hranice, neboť již ví, že taková snaha je principiálně nesmyslná. Na tomto principu shledává relativistická filozofie nesmyslnost snahy o hledání boha ve smyslu časoprostorovém, když tuto snahu přirovnává k hledání čehosi v místech nacházejících se za rozpínajícím se dějem snu při snění během spánku.

Západní aristotelská logika nezná jinou možnost než existenci boha buď uvnitř tohoto světa (osobní přítomnost boha na tomto světě), nebo vně tohoto světa (hypotetické sídlení boha na nebesích). Buddhismus ani hinduismus nespoutává tato logika, neboť odmítá správnost principu vyloučení třetí možnosti (jestliže je pravda, že bůh existuje a není uvnitř tohoto světa, pak nutně nemusí být pravda, že je vně tohoto světa). V jejich podání totiž v souladu se závěry hegelovské dialektiky může být všechno jinak (existence třetí možnosti).

Binární (dvoustavová) logika, jež vylučuje možnost třetího stavu, je na straně jedné teoretickým základem činnosti všech počítačů, na straně druhé též příčinou toho, že nedokážeme uvažovat jinak než ve dvou stavech – buď věc existuje, nebo nikoli. Důsledky binární logiky jsou však dalekosáhlejší, a to zejména v úvahách o počtu, jež vedou k zobecnování reality. Třebaže počet jako takový skutečnost vůbec neobsahuje, je pro nás tento termín (stejně jako prostor a čas) základním prostředkem k jejímu popisu. S výjimkou polyteismu se teologické směry shodují na nutnosti existence právě a pouze jediného boha. Zcela jim však přitom uniká, že přiřazením počtu již udělují vlastnost bohu, kterou sice považují za samozřejmou, ale v tom je právě ta potíž. Stejně jako bůh neexistuje v čase a prostoru, neboť tyto atributy jsou pouze mentálními strukturami, jež náleží výhradně nám samým, tak na úplně shodném principu bůh neexistuje ani v jakémkoli počtu. Bůh (brahma, absolutno) se nemůže s lidmi setkat, jak se mylně domnívá křesťanství, avšak nikoli z toho důvodu, že bůh takový kontakt odmítá, jak se mylně domnívá islám, nýbrž z toho důvodu, že absolutno není něčím, co by bylo mimo nás. Proto nelze konstatovat, že bůh nás miluje anebo že se na nás hněvá. Projevem boha totiž není to, o čem myslí lze myslet, nýbrž to, skrze co mysl myslí!

Zatímco západní náboženství se shodují v tom, že člověk a svět jsou hodnoty nejvyššího významu, východní víry zpochybňují objektivitu světa i člověka samého. Právě v orientaci člověka na sebe sama a na vnější předměty, které ho obklopují, vidí zásadní příčiny životní strasti, jež pramení z pýchy (orientace na potřeby já) a nevědomosti (orientace na absolutní povahu non já).

Rozdílné je u obou uvedených směrů rovněž chápání času. Zatímco západní směry neznají jiný než přímočarý

tok času, východní směry považují za základ cyklus, z jehož vlivu je třeba se vymanit. Pokud nedojde k eliminaci závislosti na tomto vnímaném světě, vše se cyklicky opakuje až do okamžiku dosažení kýženého poznání. S tím souvisí i vztah k dějinám – zatímco v západním světě lpí na historických datech či osobnostech a dějiny jsou podstatou nejen jejich teologických závěrů, ale i vojenských konfliktů vedených v jejich jménu, pro východní nauky není významné, zda se tvrzená minulost iluzorního světa skutečně stala.

Nejpodstatnější rozdíl mezi východními a západními směry však tkví v pojetí podstaty boha. Zatímco západní teologické směry umísťují boha kdesi vedle v prostoru a v identickém čase s lidským, filozofie upanišad neshledává rozdíl mezi bohem a člověkem, neboť je monistická, tj. uznává jediný princip, jedinou podstatu. Proto bůh není kdesi vedle, nýbrž uvnitř nás samých (nikoli však v duchu panteismu, nýbrž ve smyslu nutnosti dosažení přerodu).

Takto lze dospět k představě světa jako neskutečné budovy postavené ze snů, v níž vysněné bytosti plodí snícího, jako když jedna ruka kreslí druhou, aby pak obě mohly kreslit, respektive dosáhnout jednoty v absolutnu (bohu). Svrchovanost absolutna nad bytím přitom nelze chápat jako převahu prázdnoty nad plností, neboť plnost života je jen pouhým zdáním; v porovnání s absolutnem je takovou prázdnotou, jakou jsou obsahy snění pro vlastní život ve stavu bdění. Stejně jako z atomu vyplněného prázdnotou vyplývá plnost hmotných těles, tak z iluzorního snu vyplývá bohatost děje snění během spánku. Ve smyslu dialektiky přechází prázdnota v plnost přerodem do nového stavu věcí, přerodem já v absolutno. Já tedy není protikladem absolutna, neboť v podstatě je jím.

Zkoumáním základních elementů reality obohacujeme své poznání ve směru využívání jejich účinků, avšak pod-

stata těchto elementů se nám tím zároveň vzdaluje. Nedaří se nám ji nalézt právě proto, že tyto elementy žádnou reálnou podstatu nemají! Jsou totiž jen produktem mysli, a proto budeme-li vycházet z absolutnosti reality, tak rozbořen jejích atributů nalezneme atributy další – tím se rozvine spirála nekonečného poznávání. Naopak zpochybníme-li absolutnost reality, pak se začnou její atributy slévat zpět v původní celek, absolutno.

V tomto smyslu máme v závislosti na úrovni dosaženého poznání ve své moci nalézt to, co nalézt chceme. Buď se z principu pudu sebezáchovy v tomto světě zaměříme na realitu a touto se budeme zabírat v širokém spektru její množící se iluzorní rozmanitosti, nebo z principu pudu návratu k absolutnu budeme v důsledku učiněného poznání vyvíjet aktivitu opačným směrem.

Tímto není myšlena rezignace na tvorbu praktických hodnot využíváním vědeckých poznatků, nýbrž pouze apelace na nutnost uvědomění, že veškerý technický pokrok spočívá jen v důmyslnějším využívání předmětu poznávání. Nejedná se tedy o pokrok ve smyslu tvůrčím (tvorba hodnot), nýbrž o vhodnější využívání hodnot stávajících. Vědecké poznatky jsou přitom vázány pouze na poznávaný objekt, nikoli na poznávající subjekt. Až s prolomením této bariéry je možné nalézt (vyprodukovat) nový, kvalitativně odlišný zdroj takové energie, jež není energií čistě fyzikální, avšak na rozdíl od energie fyzikální nás dokáže přivést tam, kam vše směřuje.

Při posuzování možnosti přijetí závěrů relativistické filozofie není možné přehlédnout jeden zdánlivě složitý problém. Pokud je realita pouze iluzorní povahy, pak co se s ní stane v případě přeměny já v absolutno, a to zejména ve vztahu k jiným případně existujícím já? Z pohledu speciálního principu relativity není než jediného subjektu, pro

něž veškerá realita (včetně ostatních osob) je jediným objektem, který se zánikem subjektu automaticky zaniká obdobně jako děj snu s procitnutím. Z pohledu obecného principu relativity však může být subjekt považován jiným subjektem (osobou) za součást „svého“ objektu, ale (a to je odpovědí na zdánlivě závažný problém) se zcela obdobnými důsledky jako v případě speciálního principu relativity.

Tvrzení, že oba zdánlivě neslučitelné principy platí současně, v sobě neobnáší paradox. Lze je obhájit nejen filozoficky, nýbrž i prostřednictvím takových fyzikálních teorií, jakými jsou teorie relativity či kvantová mechanika. Jiným vysvětlením může být i příklad obyčejné duhy, kterou jako objekt sledují na obloze dva pozorovatelé, kteří se nachází nedaleko od sebe. Pomineme-li zřejmou neexistenci (iluzi) duhy jako takové, pak i zdánlivě nepravdivé tvrzení, že jediný pozorovaný objekt zaniká v různých časových okamžicích pro každého z pozorovatelů, lze obhajovat při znalosti podstaty duhy. Umístění duhy na obloze je totiž závislé nejen na poloze zdroje slunečních paprsků a místě jejich rozkladu, ale též na místech jejich pozorovatelů. Jsou-li tato místa různá, pak každý z pozorovatelů nejenže sleduje pouhou fikci, ale dokonce každý fikci odlišnou, včetně relativně rozdílného okamžiku jejího zániku. Relativitu současnosti a časové následnosti jevů exaktně dokládá teorie relativity (viz „více“).

Zatímco podle speciálního principu relativity není možnost rozdílnosti okamžiku zániku identického objektu pro různé subjekty relevantní, podle obecného principu relativity tuto možnost jako v uváděném případě duhy uvažovat lze, avšak vzhledem k poznání podstaty času je rozdílnost takového okamžiku pouze zdánlivá, ve vztahu k absolutnu pak dokonce nicotná.

Smyslem života je vytvoření podmínek pro návrat k absolutnu, tj. pro opačnou přeměnu, než jakou byla přeměna absolutna v subjekt plodící objekt. Zamyslíme-li se nad argumenty a závěry relativistické filozofie do důsledku, pak jen obtížně lze nalézt jejich rozpor se stěžejními myšlenkami zakladatelů hlavních východních i západních náboženských směrů, třebaže v rozporu s jejich současnými církevními naukami jsou zcela jistě. Na rozdíl od těchto nauk však lze předkládanou filozofií nalézt obecnou jednotu světa, a to exaktním způsobem a při použití jediného principu – přeměny absolutna, jež v podobě vědomí vlastního já usiluje prostřednictvím odrazu sebe sama (vnějšího světa) o návrat do původního stavu.

Ateismus je v přímém rozporu s podstatou a smyslem lidského bytí, ale boha (absolutno) nelze hledat naivními způsoby. Absolutno s lidskou skutečností sice pojí pevné pouto, avšak toto pouto nelze vykládat ve smyslu antropomorfních představ, nýbrž způsobem principiálně zcela odlišným. Na cestě hledání tohoto pouta musíme být plně svobodní, nespoutaní pochybnými církevními dogmaty ani zdánlivě objektivními fyzikálními zákonitostmi. Podmínkou nastoupení této cesty je proto oproštění se od všudy-přítomné teze, že pravda společenství (pravda davu) je něčím, co by nás mělo ovládat. Takové oproštění však nelze učinit pouhým konstatováním, nýbrž odůvodněným poznáním – toho lze dosáhnout rozličnými způsoby, relativistická filozofie je jedním z nich.